ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Бурак М.В., старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції ННІ №1 НАВС, кандидат юридичних наук.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушенням земельного законодавства, незалежно від конкретної слідчої ситуації, можна виділити відповідний перелік характерних слідчих (розшукових) дій, зокрема: огляд (огляд місця події, огляд документів), обшук, допити (свідків, підозрюваного) тощо.

Так, відповідно до ст. 237 КПК України, з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення, слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів [1, С. 527].

Специфіка і тактика ОМП залежить від особливостей незаконних операцій із землею. Водночас можна виділити типові особливості проведення ОМП, що характерні для всіх кримінальних правопорушень даної категорії. По-перше, ОМП доцільно проводити за участю спеціаліста (спеціалістів) органу земельних ресурсів, оскільки він може надати кваліфіковану допомогу слідчому та пояснити особливості як правового режиму, так і природно-технічних характеристик земельної ділянки, яка оглядається. Крім того, незалежно від слідчої ситуації, до участі в огляді у якості спеціалістів слушно залучати: землевпорядника місцевої ради; працівника Державної земельної інспекції або відділу земельних ресурсів; працівника Державної архітектурно-будівельної інспекції; працівника територіального підрозділу Державної екологічної інспекції Міністерства охорони навколишнього природного середовища; інших фахівців (інженерів, геологів, агрономів тощо).

Завдання, які вирішуються під час огляду, знаходяться у прямій залежності від особливостей незаконних дій щодо земельної ділянки, а також мети її незаконного використання. Незалежно від слідчої ситуації, під час огляду земельної ділянки слідчому необхідно звернути особливу увагу на: наявність знаків або інших споруд, які встановлюють межі земельної ділянки або слугують огорожею; сліди знищення межових знаків чи огорожі, які були встановлені попереднім власником земельної ділянки; сліди впливу на родючий шар ґрунту (його обробка, пошкодження верхнього шару, наявність добрив тощо); сліди висіву насіння, вирощування сільськогосподарських культур; наявність засобів і слідів меліорації (характерно для земель сільськогосподарського призначення); наявність характерних ознак, які свідчать про незаконний видобуток на земельній ділянці корисних копалин (наприклад, наявність саморобних шахт); ознаки виконання будівельних та інших робіт; наявність розміщених будівельних матеріалів, техніки, сміття.

Традиційно під час огляду земельної ділянки, відносно якої вчинені незаконні дії, використовується загальна тактика огляду ділянки місцевості. Водночас необхідно наголосити на необхідності безпосереднього вимірювання площі земельної ділянки слідчим під час проведення огляду. Не рекомендується заносити до протоколу огляду розміри, які зафіксовані у відповідних планах та картах місцевості. За можливості фіксація розмірів та площі земельної ділянки має бути якомога точнішою. Саме тому слідчому слушно уникати у протоколі неточностей, зокрема використання таких термінологічних конструкцій, як: «зі слів спеціаліста...», «площа відповідно до карти місцевості...» тощо. Відповідної трансформації зазнав і інструментарій слідчої діяльності, зокрема технічні засоби, які можуть бути використані під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Проте їх використання не набуло значного поширення на практиці. Проводячи огляд земельної ділянки, слідчому слушно використовувати системи глобального позиціонування для визначення точних координат точок і розмірів земельних ділянок у разі неможливості їх виміру традиційними способами. Більш того, використання систем глобального

позиціонування під час складання протоколу огляду земельної ділянки дозволяє прив'язати її до відповідних стаціонарних об'єктів – конкретних будівель, які мають точну юридичну адресу, тощо. Водночас під час ОМП із використанням системи глобального позиціонування необхідно повідомляти про це учасників цієї слідчої (розшукової) дії, а під час складання протоколу вказувати у ньому про використання таких систем із відповідною деталізацією їх індивідуальних ознак та технічних характеристик (назви, виробника, моделі та серійного номеру приладу), а також даних, які були отримані в результаті їх застосування.

Обов'язковою складовою огляду земельної ділянки є застосування фотозйомки. У даному випадку необхідно застосовувати судово-оперативну фотографію, яка спрямована на фіксацію обстановки, слідів та інших об'єктів. Наголосимо, що під час фотографування безпосередньо земельної ділянки необхідно застосовувати орієнтуючу та оглядову зйомку, яка зможе забезпечити фіксацію земельної ділянки разом з оточуючими предметами (орієнтуюча), так і без них (оглядова). В окремих випадках шляхом вузлової зйомки фіксуються місця зі слідами знищення огорожі, насаджень, видобутку корисних копалин, місця накопичення будівельних матеріалів, сміття, фундаменти, недобудовані та збудовані об'єкти, будівельна, сільськогосподарська та інша техніка тощо. Місцезнаходження всіх перерахованих об'єктів необхідно відобразити на схемі, яка додається до протоколу огляду.

Резюмуючи викладене вище, відмітимо, що проведення ОМП під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин має свої особливості, які зумовлюються правовим режимом земель, відносно яких вчинено незаконні дії, посадовим становищем та функціональними обов'язками посадових осіб, які причетні до вчинення кримінальних правопорушень або володіють інформацією про вчинення останнього, а також завданнями, які вирішує слідчий під час проведення вказаної слідчої (розшукової) дії.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред.: В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1328 с.